

УДК 378.091.33

Шевцова Л.О. , студентка 3 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Збрицький М.М., студент магістратури

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Глуханюк В.М., кандидат педагогічних наук, старший викладач Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця

e-mail: ktoebgd@gmail.com

Оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій шляхом упровадження інтерактивних методів навчання

Анотація. У статті представлено аналіз умов активізації пізнавальної діяльності на рівні інновацій, що стосуються організації, форм і методів навчання та розглянутий алгоритм впровадження методів інтерактивного навчання в процес вивчення майбутніми вчителями технологій курсу безпеки життєдіяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, безпека життєдіяльності, активізація навчального процесу, інтерактивні методи навчання, етапи впровадження інтерактивних методів навчання.

Abstract. The article presents an analysis of the conditions for the activation of cognitive activity at the level of innovations related to the organization, forms and methods of teaching and the algorithm of the introduction of methods of interactive learning in the process of studying future technology teachers of the course of life safety.

Keywords: professional training, life safety, activation of the educational process, interactive teaching methods, stages of implementation of interactive teaching methods.

Постановка наукової проблеми. Сучасна вища школа переживає болісний процес становлення, відходу від тотальної уніфікації та стандартизації навчально-виховного процесу. Проблеми педагогічної інноватики висуваються на рівень пріоритетних серед проблем наукової педагогіки. Тому для вирішення педагогічних проблем характерним є широкий інноваційний пошук, сфера якого носить досить масштабний характер. Це, зокрема, організаційні, функціональні та змістові перетворення. Особливого значення в сучасній педагогіці набувають технології моделювання та проектування освітнього процесу. Реформування форм та методів навчання і виховання проявляється у виникненні діалогових форм

спілкування суб'єктів навчально-виховної діяльності, трансформації методів контролю знань і умінь студентів у самоконтроль та рейтинговий контроль.

У підготовці майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у якості одного з найважливіших виступає питання про роль дисципліни, мета вивчення якої полягає у набутті студентом компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій і природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку.

Як надати майбутньому фахівцю знання щодо загальних закономірностей виникнення небезпек, їх властивостей, наслідків їх впливу на організм людини, основ захисту здоров'я та життя людини і середовища її проживання, вміння, необхідні для розробки та реалізації засобів та заходів здорових і безпечних умов життя і діяльності, бажання розглядати предмет, що вивчається, з орієнтацією на школу? Пошук умов, які б активізували пізнавальну діяльність на рівні інновацій, що стосуються організації, форм і методів навчання, можна сказати, закономірно призвів до впровадження в освітній процес інтерактивних методів навчання.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Педагогічною наукою накопичено значний досвід щодо активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Дидактичні та методичні основи активізації пізнавальної діяльності наведені у працях Л.П. Арістової, Ю.К. Бабанського, В.П. Безпалька, М.А. Данилова, Л.В. Занкова, В.І. Лозової, М.І. Махмутова, О.М. Матюшкіна, Д.Ф. Ніколенко, П.І. Підкасистого, О.М. Пехоти, О.Я. Савченко, М.М.Скаткіна, Н.Ф. Тализіної, Т. Шамової, Г.І. Щукіної, І.Ф. Харламова.

Метою статті є аналіз можливості оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх учителів технологій шляхом впровадження інтерактивних методів навчання, який повинен базуватися на принципах, які покладені в основу концепції системи активізації навчання і які охоплюють основні аспекти навчально-виховного процесу, а також усі елементи педагогічної системи (викладач, студент, засоби навчання, форми навчання і та ін.).

Виклад основного матеріалу. Відомо, що формування знань є успішним за умов активності учнів, і це призводить не лише до кращого розуміння, запам'ятовування, збереження і відновлення нової інформації, але й виробляє вміння застосовувати отримані знання на практиці. Активна пізнавальна діяльність – це перш за все інтелектуальна робота, направлена на формування нових знань, які отримані на основі використання власного досвіду, співставлення, аналізу і синтезу фактів; активність тих, кого навчають, досягається тоді, коли навчання за своїм характером наближається до дослідного процесу, а творче середовище створюється за рахунок підвищеного інтересу до предмету.

Навчальна дисципліна “Безпека життєдіяльності” займає провідне місце у структурно-логічній схемі підготовки фахівця за ступенем вищої освіти бакалавра, оскільки є дисципліною, що використовує досягнення та методи фундаментальних та прикладних наук із філософії, біології, фізики, хімії, соціології, психології, екології, економіки, менеджменту тощо і дозволяє випускнику вирішувати професійні завдання за певною спеціальністю з урахуванням ризику виникнення внутрішніх і зовнішніх небезпек, що спричиняють надзвичайні ситуації та їхніх негативних наслідків.

Як засвідчує аналіз досвіду, активізація процесу вивчення курсу “Безпека життєдіяльності” обов’язково передбачає реалізацію принципу проблемності у навчанні, що поєднує в собі наукову проблемність із психологічною. Перший її аспект передбачає представлення змісту навчання у вигляді системи наукових проблем, а другий – акцентує увагу на необхідності створення в навчанні безперервного ланцюжка проблемних ситуацій, що викликають активну діяльність суб’єкта.

Освітній процес має включати поєднання індивідуальних форм роботи з колективними. До перших можуть бути віднесені, наприклад, такі форми як: самостійна робота під час проведення заняття, самопідготовка тощо. У ході таких занять формується і збагачується індивідуальний досвід роботи. У число колективних форм входять різноманітні види аудиторних занять, методи “круглого столу”, фронтальні способи виконання графічних робіт. Вони виховують почуття колективізму, що виявляється у єдності дій та відповідальності за кінцевий результат.

Однією з важливих особливостей концепції інтерактивного навчання є те, що вона передбачає активну пізнавальну діяльність у будь-якій формі навчання: колективній або індивідуальній. Справа тут не в організаційній формі навчання, а в організації навчання як діяльності самого студента, тобто в рівні індивідуалізації навчання, міри самостійності та активності його мислення. Одне з перших місць серед найбільш перспективних методів навчання міцно зайняли ділові ігри. Вони використовуються для тренування, розвитку творчого мислення, формування практичних умінь і навичок, вони дозволяють стимулювати увагу і підвищувати інтерес до занять, активізувати і загострювати сприйняття навчального матеріалу. З метою виявлення можливості використання даних методів у процесі навчання безпеки життєдіяльності нами було зроблено аналіз відповідної науково-методичної літератури, що дозволив узагальнити інформацію про групові методи прийняття рішень та зробити деякі висновки. Перш за все треба зазначити, що групові методи активізації допомагають у виявленні, усвідомленні і визначенні проблеми, у встановленні визначальних факторів і взаємозв’язку між ними, а також у вирішенні самої проблеми. Характеризуються ці методи тим, що:

- на стадії стимулювання творчої фантазії виключають будь-який аналіз, оцінку, співставлення;

- створюють ситуацію для подання великого числа альтернативних ідей вирішення проблем;
- приділяють увагу всім ідеям, навіть найменш реальним;
- попереджують відсіювання нераціональних ідей шляхом їх прив'язування до нових цілей, задач або за їх допомогою сприяють вирішенню початкової проблеми;
- знімають повністю або скорочують перешкоди (обмежування), що виникають у вирішенні проблеми і часто обумовлені застарілими підходами до проблеми;
- підказують, як треба використовувати творчу фантазію, як її спрямувати на розв'язання інноваційних задач, стимулюють творче мислення.

Групові методи активізації в більшій мірі використовуються в колективній роботі, і лише невелика частина їх може застосовуватися в індивідуальному порядку.

Ділова гра – це активне заняття, в якому набуваються навички дій, досвіду, знання, за дотримання кількох умов:

- однозначно сформульована мета і вказані способи її досягнення;
- забезпечена наявність супротивника (за відсутності роль супротивника виконує природа, час);
- не можна завчасно вирахувати результат і визначити переможця;
- забезпечений вірогідний вплив умов зовнішнього і внутрішнього середовища;
- є чіткі, однакові для всіх учасників правила поведінки, встановлений порядок;
- застосування санкцій і стимулів, премій і штрафів, призначення призов переможцям;
- створені умови, за яких учасники гри не можуть ухилитися від виконання своїх обов'язків;
- забезпечений авторитетний склад суддів і арбітражного органа, рішення яких остаточні і безапеляційні для всіх виконавців.

Велике значення має контроль поетапних результатів і його наочність – умови, без яких ніяке значення не буде діючим.

Які методи навчання використовують викладачі у своїй роботі? Дослідження показали, що досить часто викладач приблизно 2/3 пояснює, ілюструє, опитує, дає завдання по зразках і лише 1/3 часу відводить на активно-пізнавальну діяльність студентів (висуває проблему, пропонує різноманітні задачі). Ігрові заняття в процесі навчання безпеки життєдіяльності використовуються для того, щоб в умовах самостійного пошуку рішень розширити, поглибити і закріпити знання, вміння й навички для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій і природних небезпек. Для розвитку відповідних умінь, логічного мислення, формування навичок вести аргументоване обґрунтування обраного варіанту рішення нами розроблена і використовується в процесі вивчення матеріалу ділова гра. Вона імітує

поширену в професійній практиці процедуру вирішення професійних завдань щодо забезпечення безпеки. Гра носить комплексний аналіз. Вона дозволяє змодельовати не лише процедуру вирішення професійних завдань, але і його захист. Гру можна проводити в два етапи. Спочатку створені групи готують свої варіанти рішення, наприклад, із використанням методу “мозкового штурму”. А потім передають їх на розгляд експертів. Після їх висновків проводиться безпосередній захист представлених варіантів кожною групою. На початку гри виступає представник від групи, який дає попередню характеристику існуючого варіанту, відзначаючи його основні недоліки. Потім він пояснює зміст нового рішення, обґрунтовує причини вибору даного варіанту. Дається характеристика нового варіанту. Всі названі етапи проходять і інші творчі групи. Лише після цього проводиться колективне обговорення рішень, їх оцінка, визначення кращих. При необхідності даються рекомендації по доопрацюванню того чи іншого рішення. Наприкінці гри викладач проводить її аналіз з професійною (як головний фахівець із питань безпеки життєдіяльності) і дидактичною (як керівник гри) точок зору. Запровадження інтерактивних методів навчання дозволяє сформувати у студентів відповідний тип мислення, стимулює їх пізнавальну діяльність, розвиває самостійне мислення.

Як засвідчили результати дослідження, інтерактивні методи навчання дозволяють оптимально вирішувати три навчально-організаційні завдання: створити оптимальні умови для контролю за процесом навчання; забезпечити включення в активну навчальну роботу студентів із різною підготовкою і здібностями; встановити безперервний контроль за процесом засвоєння навчального матеріалу.

Висновки. Використання інтерактивних методів навчання може бути ефективним шляхом до оптимізації процесу вивчення майбутніми вчителями трудового навчання та технологій курсу “Безпека життєдіяльності”. Але не варто забувати й про традиційні методи навчання. Переоцінка ролі активності і самостійності студентів, як засвідчує педагогічний досвід, може призвести до негативних наслідків. Не на кожному занятті можуть бути використані методи інтерактивного навчання, зважаючи на його зміст, склад навчальної групи тощо. При відносному пріоритеті інтерактивних методів навчання на заняттях мають чільне місце самостійна робота з науково-технічною літературою, індивідуальна практична діяльність, інші форми та методи навчання. Актуальними напрямками подальшої розробки зазначеної проблеми є вивчення питання щодо можливостей використання сучасних технічних засобів у процесі впровадження методів інтерактивного навчання на різних етапах вивчення майбутніми вчителями трудового навчання та технологій курсу “Безпека життєдіяльності”.

Список використаних джерел:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України / Алексюк А.М.— К.:Либідь, 1998. — 560 с.

2. Бегун В. В. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки): навч. посібник / В. В. Бегун, І. М. Науменко – К.: , 2004. – 328 с.

3. Безпека життєдіяльності: навч. посібник / [Березуцький В. В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н. П. та ін.] ; За ред. проф. В. В. Березуцького.- Х.: Факт, 2005. – 348 с.

4. Щукина Г. И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе / Щукина Г. И.–М.: Просвещение, 1979. – 160 с.